

F. O. Shekhtel, 1903-1904. Yaroslavsky Rail Terminal
F. O. Xèkhtel, 1903-1904. Estació de tren de Iaroslavsk

THE ROUTE

A Stroll Through Moscow's Style Moderne

Yuriy B. Biryukov
Art historian, Moscow Cultural Heritage Committee
moorik@mail.ru

Style Moderne in Moscow, the second largest city in Russia during the period, was a mature and unequivocal expression of two of the country's main ambitions during the Silver Century. On the one hand, the style reflected a desire to be in step with Western European art, and on the other, it grew out of an urge to develop Russia's own national character. Architecture became the principal means for realizing both aspirations, through structures of great artistic value that made use of innovations in the applied and decorative arts.

The visitor who arrives by train at Komsomolskaya Square (Three Stations Square) soon notices the fine style of the Yaroslavsky Rail Terminal, echoing the form of a *terem*, or great house with towers. Built in 1904 by the architect F. O. Shekhtel, the terminal recalls northern Russia, the destination of the Yaroslavsky line. The decoration features majolica from the Abramtsevo Colony and panels of sculptural relief representing the walls of monasteries in the north, polar bears, strawberries, pine branches, inhabitants of the shores of the White Sea, and starfish. Nordic exoticism is also evident in the minimalist interiors, where canvases by Konstantin Korovin depict the life of the peoples of the tundra, engaged in such activities as herding reindeer, fishing and whale hunting.

Passengers arriving from the east come into Kazan Station. Begun in 1913 by Alexey Viktorovich Shchusev, this building is considered to bring the period of Style Moderne to a close. The architect mixed motifs from Kazan, capital of the Tartars, and the Baroque style of Moscow, along with certain elements taken from Western European architecture. One feels that the central tower – very similar to the Siuiumbeki Tower in Kazan – has been lifted from its place there and brought to Moscow by train along with the passengers. The smaller tower, with clock

The Silver Century aspired to be in harmony with Western European art while developing Russia's own national character

and bell, imitates Venetian structures, suggesting journeys to far away places.

The traveller who leaves the station and heads for the Metropol Hotel will find there a key example of Moscow's Style Moderne, the product

of the contributions of many architects and artists. Savva Mamontov was the promoter of this huge, multi-faceted construction in the heart of the city. A talented singer, "Savva the Magnificent" dreamed of locating the new Private Russian Opera there. Building began in 1899 according to plans by Lev Kekushev, but Mamontov soon decided

Period postcard depicting Yaroslavsky Rail Terminal / Postal d'època de l'estació de tren de Iaroslavsk

Un passeig pel Style Moderne moscovita

Yuriy B. Biryukov

Historiador de l'Art, Comitè del Patrimoni Cultural de Moscou
moorik@mail.ru

El Style Moderne es manifestà a l'aleshores segona capital de Rússia expressant de manera completa i clara les dues ambicions principals del Segle d'Argent rus: l'aspiració a una integració artística amb l'art de l'Europa occidental i el desenvolupament d'una personalitat pròpia. Aquests dos aspectes es van materialitzar especialment en les obres arquitectòniques, que van assolir una gran qualitat artística en la síntesi amb les innovacions de les arts decoratives aplicades.

Tot aquell qui arriba en tren a Moscou per la plaça de les Tres Estacions, s'adona de l'estilització dels *tèrens* (cases amb forma de torre) de l'estació de Iaroslavl dels anys 1902-1904, obra de l'arquitecte F. O. Xèkhtel i que recorda la Rússia septentrional, a on conduïa el ferrocarril de Iaroslavl. A les parets dels monestirs del nord, hi trobem representats amb majòlica d'Àbramtsevo i panells escultòrics óssos blancs, maduixes, branques de pi, habitants del mar Blanc i estrelles de mar. L'exotisme "nòrdic" es va manifestar també en interiors lacònics, decorats amb monumentals llenços de Konstantin Korovin, en els quals s'hi representa la vida dels pobles de la tundra: la pastura dels rens, la pesca i la caça de la balena.

Els passatgers que entren per l'est arriben a l'estació de Kazan, que A. V. Xússev va començar a construir l'any 1913 i que es considera l'edifici que conclou l'època del Modernisme. L'arquitecte va sintetitzar en la imatge de l'estació els motius artístics de la capital tàrtara i el decorativisme del barroc moscovita amb elements de l'arquitectura europea. Fa la sensació com si la torre central de l'estació, molt semblant a la Torre Siuumbeki, hagués estat traslladada des de Kazan fins a Moscou juntament amb els passatgers. La petita torre amb el rellotge i la campana, que imita el model venecià, evoca viatges llunyan.

Des de l'estació, el viatger es dirigeix cap a l'Hotel Metropol, monument clau del Style Moderne moscovita, experiment del nou estil creat gràcies al treball de molts arquitectes i artistes. L'impulsor d'aquest edifici gegantesc de múltiples perfils al centre de la ciutat fou Savva Màmontov, "Savva el Magnífic", un cantant de talent que volia ubicar-hi el seu somni, la nova Òpera Privada Russa. La construcció es va iniciar el 1899 segons el projecte de Lev Kèkuixev. Però ben aviat Màmontov decidí canviar completament les façanes del Metropol per convertir-les en un reclam de la seva fàbrica de terrissa

Pertsov apartment building, 1906-1910, by engineer N.K. Zhukov and designer S.V. Maliutin

Edifici d'habitatges Pertsov, 1906-1910, obra de l'enginyer N. K. Jukov i el dissenyador S. V. Maliutin

Àbramtsevo. El nou projecte, de 1901, fou obra del jove arquitecte anglès nascut a Odessa, William Walcot. Sobre les teulades de Moscou es van alçar uns panells de majòlica de Mikhaïl Bruvel i Alexandr Golovin, que brillaven amb colors frescos, enlluernadors gerros de ceràmica, i un fris de majòlica amb una cita de Nietzsche: "De nou una antiga veritat: quan et construeixis una casa t'adonaràs que has après quelcom." Tot completat per les figures humanes nues que trobem en el fris escultòric de Nikolai Andréiev, *Els temps de l'any*.

L'edifici d'habitatges Pertsov va ser considerat un autèntic esdeveniment. Construït al número 1 del carrer Kursovoi els anys 1906-1910, fou obra del dissenyador S. V. Maliutin i l'enginyer N. K. Jukov. La

El Segle d'Argent aspirava a integrar l'art de l'Europa occidental tot desenvolupant una personalitat pròpia

construcció segueix els principis del cubisme en la modelació de les formes arquitectòniques i recorda una petita ciutat de conte amb les seves nombroses volades, balcons, ninxols, torretes i teules esgaiades. P. N. Pertsov, constructor de ferrocarrils i gran amant de l'art rus, organitzà un concurs per escollir un projecte que respongués a "l'esperit i tradicions de Moscou, i alhora a les demandes de la modernitat". L'elecció va recaure en els dissenys de S. Maliutin, que dibuixà tots els elements decoratius de la façana i decorà els pisos del propietari seguint l'estil rus. L'esperit de conte de l'edifici queda reflectit en els nombrosos panells de majòlica sobre temes del folklore rus, realitzats per la terrisseria Muravà, així com en les escultures voladisses de dracs i les pinyes gegants.

La casa senyorial de l'arquitecte Lev Kèkuixev, situada al carrer Glázovski, 8, sol considerar-se la primera manifestació modernista a Moscou. Construïda els anys 1898-1899, es va convertir en una singular declaració d'una nova arquitectura, que emprava la combinació de la pedra no treballada amb la treballada esculturalment, així com el revestiment ceràmic, elements metàl·lics forjats i laminats, i dibuixos de complexa factura en els travessers de roure dels amplis finestral.

Al damunt de l'entrada, la mirada se sent atreta per un mosaic –atribuït per alguns a William Walcot– on s'hi representen habitants del fons marí, com peixos i llagostes.

Metropol Hotel, 1899-1907, by architects Lev Kekushev and W. Walcot, with ceramics by M. Vruvel and A. Golovin

Hotel Metropol, 1899-1907, obra dels arquitectes L. Kèkuixev i W. Walcot amb ceràmiques de M. Bruvel i A. Golovin

to completely alter the design of the exterior in order to make it a showcase for ceramics from his factory at the Abramtsevo Colony. Accordingly, new plans were drawn up in 1901 by the young Odessa-born English architect William Walcot. The majolica panels by Mikhail Vruvel and Alexander Golovin that rose above Moscow's rooftops were alive with bright colours and urns filled with flowers. One tile frieze spells out a phrase from Nietzsche: "Once again, an old truth—having built a house you realize you've learned something along the way." The ceramic decoration also includes the nude figures in relief on the frieze of *The Four Seasons* by Nikolai Andreyev.

The Pertsov apartment building (1906-1910), designed by S. V. Maliutin with the engineer N. K. Zhukov and built at 1 Kursovoy Lane, was considered a remarkable accomplishment. Cubist principles were applied to create architectonic forms that recall a small storybook town with numerous projections, balconies, niches, towers and a dizzying array of pitched roofs. P. N. Pertsov, a railroad magnate and renowned patron of Russian art, sponsored a competition for the design of a building that would express "the spirit and traditions of Moscow, while also responding to modern requirements". The winner was Maliutin, who drew all the ornamental details on the outside and decorated the apartments in the Russian style. The fairy-tale atmosphere is also reflected in numerous majolica panels, executed at the Murava ceramics factory and depicting themes from Russian folklore. Dragons in relief and giant pineapples contribute to the effect.

The first building in the Style Moderne in Moscow is usually said to be the large home of the architect Lev Kekushev at 8 Glazovsky Lane. Constructed in 1898-1899, this house made a remarkable statement in favour of a new type of architecture combining plain and sculpted stone with ceramic or metal cladding and additional metal elements. Oak cross bars trace complex lines across the large windows. The eye is drawn to a mosaic over the main entrance: attributed to William Walcot, it depicts fish, lobsters and other creatures of the sea.

Lev Kekushev, 1898-1899. Balcony of the architect's home

Lev Kèkuixev, 1898-1899. Balcó de la casa de l'arquitecte

Tile mosaic by W. Walcot above the entrance to Kekushev's home

Ceràmica de W. Walcot al damunt de l'entrada de la casa del mateix Kèkuixev

The most celebrated house in this style, however, was commissioned by the extravagant millionaire Stepan Pavlovich Ryabushinsky. Built at 6/2 Malaya Nikitskaya Street, this most original of the city's Style Moderne houses was the inspiration of an avid collector of medieval embroidery and icons, who planned to use it for his private collection of medieval Russian art. Constructed in 1902 by the renowned architect F. O. Shekhtel, the simple elegance of this building, which is encircled at the top by a mosaic frieze of enormous orchids, was fascinating to contemporary observers, accustomed as they were to stolid, stuccoed façades. The spaces and the fittings throughout the house are adorned with forms from nature in prominent positions: a wave on the main staircase, fantastic tree branches forming the tracery on windows, floral umbrellas on the ceiling and over the doors of the drawing-room, stained-glass windows in the form of butterfly wings. And there is more: a garden gate in the stylized form of an owl, a lamp

La Ruta

F. O. Shekhtel, 1901. Derozhinskaya House

F. O. Xèkhtel, 1901. Casa Derojinski

F. O. Shekhtel, 1902. Ryabushinsky House

F. O. Xèkhtel, 1902. Casa Riabuixinski

Però la casa modernista més famosa de Moscou, situada al número 6/2 del carrer Málaiia Nikítskaia, fou iniciativa de l'extravagant milionari Stepan Pávlovitx Riabuixinski. És interessant que aquest apassionat col·leccionista de brodats i icones medievals esdevingués l'inspirador de la casa més innovadora del Modernisme moscovita, on precisament volia ubicar el seu museu privat d'art rus medieval. Construïda l'any 1902 pel famós arquitecte F. O. Xèkhtel, l'elegant senzillesa de la casa, envoltada en la part superior per un fris de vistós mosaic amb dibuixos d'enormes orquídies, deixava fascinada la gent d'aquell temps, acostumada a l'estuc massís i estàtic de les façanes. Tots els espais i detalls de l'acabat d'aquesta casa estan impregnats d'una vida biològica ben visible: una onada del mar en l'escala principal, fantàstics arbres en els travessers de les finestres, paraigües de flors en el sostre i les portes de la sala d'estar, vidrieres de colors amb forma d'ales de papallona... Una òliba estilitzada forma la tanca del jardí, una medusa sobre la cresta d'una onada és una làmpada, les manetes de les portes són branques de guínder, un cargol enorme observa amb interès els hostes de la casa des del sostre, i salamandres musculosos reposen còmodament entre els nenúfars al capitell de la columna del segon pis. Tot en aquesta casa crea la sensació de trobar-se en un regne animal màgic.

El nostre passeig pel Modernisme moscovita seria incomplet sense la visita a la Casa Derojinski que, juntament amb la Casa Riabuixinski, constitueix una de les obres d'estil modernista més famoses de F. O. Xèkhtel. Demostren la singular integritat i perfecció de l'acabat els interiors de l'edifici, el material decoratiu principal dels quals va ser la fusta de matisos lluminosos i càlids. Impressiona especialment el disseny en fusta de l'escala principal i la biblioteca amb les seves petites galeries amb lleixes per als llibres. La barana imita les estilitzades capçades dels arbres, els troncs dels quals formen els pilars que sostenen les galeries.

Si cap a finals de la primera dècada de 1900 la construcció en estil modernista europeu occidental va començar a minvar en la pràctica i amb l'inici de la Primera Guerra Mundial va desaparèixer completament, les obres de tendència neorussa van continuar explorant nous temes arquitectònics de la Rússia medieval, i les capelles i temples van adquirir una especial vigència.

F. O. Shekhtel, 1902. Ryabushinsky House. Lamp, main stairwell

F. O. Xèkhtel, 1902. Casa Riabuixinski. Làmpada de l'escala principal

F.O. Shekhtel, 1901. Derozhinskaya House / F.O. Xèkhtel, 1901. Casa Derojinski

L'exemple més perfecte d'un temple moscovita en estil modernista neorus el tenim en l'església Pokrovski, construïda els anys 1908-1912 al Convent de la Misericòrdia de Marta i Maria. El convent va ser fundat per la gran duquesa Elizaveta Fiódorovna, germana de l'emperadriu Alexandra, després de l'assassinat a mans dels terroristes del seu marit, el general i governador de Moscou, el gran duc Serguei Alexàndrovitx. En el projecte, l'arquitecte Xússev va emprar àmpliament els mètodes de l'arquitectura de Nóvgorod i Pskov dels segles XII-XIV, però va conferir als antics motius una nova tonalitat de conte i llegenda. És per això que el temple té forma rabassada, amb una cúpula enorme en forma de casc, i finestres baixes i estretes. En les parets blanques i llises amb exigua decoració de maó, hi van muntats els fragments d'esplèndida pedra tallada, obra de l'escultor S. T. Koniònkov. Destaca l'entrada principal del temple: entre dos campanars

amb petites i expressives cúpules bulboses, sota un profund ràfec perfilat i envoltat d'elegant pedra tallada, trobem un mosaic amb la Santa Faç, obra de Mikhaïl Nésterov, que fascina pels trets d'aquest bell i espiritual rostre. L'interior del temple és senzill i efectista, lliure d'ornaments recarregats i abundants daurats. Sobre la superfície llisa i blanca de les parets trobem quadres amb escenes de la vida de la Mare de Déu, obra de Mikhaïl Nésterov en col·laboració amb els germans Korin, un dels millors exemples de la pintura religiosa modernista.

En aquest mateix estil modernista, amb reminiscències de models occidentals i orientals de diversos temps, podem trobar altres tipus de construccions: teatres, clubs, tendes, fàbriques, ponts, escoles, cases de bany, hospitals i capelles de cementiris. Tot això i més ens espera en properes passejades pel Moscou de principis del segle XX. www.moscow.ru

www.moscow.ru

that is an octopus riding the crest of a wave, door handles imitating the branches of a cherry tree. An enormous snail looks down from the ceiling and hefty salamanders rest comfortably among the water lilies on the capital of a second-floor column. The entire house makes us feel we are in a magical animal kingdom.

Our tour of Style Moderne in Moscow would be incomplete without a visit to Fiódor Shekhtel's second well-known work, the Derozhinskaya house. The interior fittings of this building, like those of the architect's Ryabushinsky house, demonstrate a rare integrity and perfection in the use of wood, conferring warmth and subtle differences of light. Especially memorable is the woodwork on the main staircase and in the library, where the shelving is arranged on small balconies: the railings imitate the canopies of trees, whose trunks form the pillars supporting the balconies.

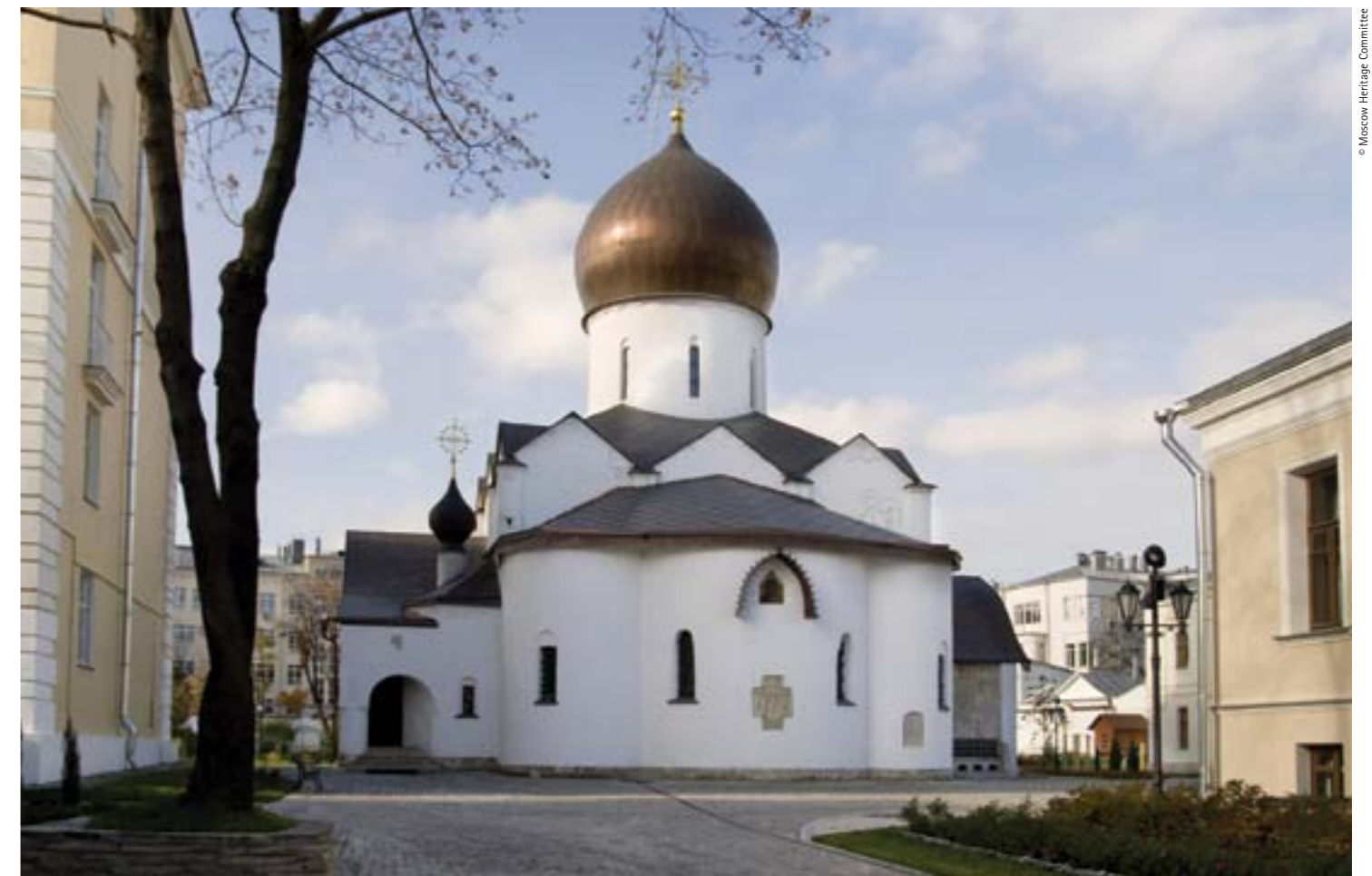
Art Nouveau architecture began to decline in Western Europe towards the end of the first decade of the twentieth century, and by the start of World War I new construction in this style had ended. However, a Neo-Russian style continued to explore new architectural themes that evoked medieval Russia. Chapels and churches became particularly important.

The best example of a Moscow church in the Neo-Russian Style Moderne is the Pokrovskaya Church, constructed between 1908 and 1912 at the Martha and Mary Convent of Mercy, founded by the Grand Duchess Elisabeth Fyodorovna, sister of Empress Alexandra, after her

husband, Grand Duke Sergei Alexandrovitch, general and governor of Moscow, had been assassinated at the hands of revolutionaries. The architect Shchusev borrowed heavily from twelfth- to fourteenth-century architecture (the works of Novgorod and Pskov), but conferred a new sense of storytelling and legend on the older motifs. This is why the church has a squat form, a large onion dome and low, narrow windows. Splendid sculpted stonework by S. T. Konenkov adorns the plain white walls, otherwise decorated with minimal brickwork. The main entrance stands out in particular, as it is placed below and between two bell towers crowned with smaller onion domes. The door, surrounded by elegant stone sculpture, is under a deep gable. The visitor is transfixed by a mosaic just beneath the gable depicting the beautiful, spiritual countenance of Christ. This is the work of Mikhail Nesterov. Inside, the church is simple but pleasing, free of complicated ornamentation and over-gilding. On the plain white stone walls are paintings depicting the life of Our Lady. Also by Nesterov, this time in collaboration with the Korin brothers, these canvases are among the finest Art Nouveau religious paintings known.

Visitors to Moscow will find many more examples of Style Moderne evoking Western and Eastern influences from various periods. The style is present in theatres, clubs, shops, factories, bridges, schools, banks, hospitals, chapels and cemeteries. These and more invite us to stroll further through early twentieth-century Moscow. www.moscow.ru

www.moscow.ru

Alexey Viktorovich Shchusev, 1908-1912. Pokrovskaya Church / Alexei Viktorovich Xússev, 1908-1912. Església Pokrovski